

RUS BEŞLERİ'NİN ORYANTALİZME ETKİSİ VE M. BALAKİREV'İN "SELİMİN ŞARKISI" NİN İNCELENMESİ

THE EFFECT OF MIGHTY HANDFUL ON ORIENTALISM AND THE INVESTIGATION OF M. BALAKIREV'S SONG OF SELIM

Tülün MALKOÇ*

ÖZ: Batı ve Doğu arasında bulunan Rusya dolayısıyla Rus bestecileri her zaman "Doğu" kültürüne merakları ile ilgi çekmekteydi. Rus operasının temellerini atan Glinka ve buna öncülük eden, doğu motiflerini kullanan bestecilerden Aliabyev ve Dargomozhsky ile başlayan sözlü eserlerdeki (romans) egzotizm, etnografik olarak gözümüze çarpmaktadır. Akabinde de 19. yüzyılda "Rus beşleri" ulusal bestecilik akımının eserlerinde "Oryantalizm" akımıyla bir ekol oluşturmuş, Rus klasik müziğini geleneksel müzik anlayışı bağlamında ortaya koyabilmiştir. Ulusal akım oluşturarak müzik tarihine giren "Rus beşleri", "Rus Oryantalizmi"yle diğer halkların kültürüne ve folkloruna verdiği manevi değeri de ön plana çıkarabilmiştir. Rus Beşleri; liderleri olan Balakirev'in yanında Cui, Borodin, Musorgsky ve Rimsky-Korsakov'dan oluşuyordu. Bu çalışmada, "Rus beşleri" (Moguchaya Kuchka) ele alınarak, Balakirev'in Selim'in Şarkısı isimli eseri incelenmiş ve oryantalizm ile ilgili bağlantısı ortaya konulmuştur. Balakirev'in oryantal konulu bir şarkının ilk örneklerinden biri olan "Selim'in Şarkısı" Balakirev'in Kafkasya gezisinden dört yıl önce 1858'de bestelenmiş ve Lermontov'un şiiri İsmail Bey üzerine yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Oryantalizm, romans, Rus beşleri, ulusal akım, Balakirev.

ABSTRACT: Eastern music always attracted Russian composers, as Russia, which settled between the West and the East from geographical point of view, remained at the distinction of these two cultures. Glinka, who laid the foundations of the Russian opera, and the pioneering Russian composers of the eastern motifs Aliabyev and Dargomozhsky, are ethnographically striking. Then, in the 19th century, the The Five formed a school by the movement of Orientalism in the works of the national composing school, and it was able to reveal Russian classical music in the context of traditional music understanding. The spiritual value given to "The Mighty Five" "Russian Orientalism" and other cultures and folklore of other peoples, which entered the musical history as a national trend, could also be foregrounded. Russian Five; In this study, the Mighty Five (Moguchaya Kuchka) were examined and Balakirev's work named Selim's Song was examined and its connection with orientalism was revealed. "Selim's Song", one of the first examples of Balakirev's oriental-themed song, was composed in 1858, four years before Balakirev's trip to the Caucasus, and on Lermontov's poem which is Ismail Bey.

Keywords: Orientalism, romance, the mighty five, nationalism, Balakirev.

* Doç. Dr. – Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü/İstanbul - tmalkoc@marmara.edu.tr (Orcid ID: 0000-0002-4276-8574)

Giriş

Oryantalizme ait araştırmaları incelediğiniz zaman; farklı kültürlerin ve bilimsel alanların iç içe girmesinin etkileşimini görebiliriz. Batı ve Doğu medeniyetlerinin farklı yaklaşımları, aralarındaki tartışmalar, çekişmeler uzun süren ve hala sürmekte olan fikir bütünlükleri ve farklılıkları. Tarih, sosyoloji, felsefe, estetik, ekonomi, siyaset vb. bilim dallarında yapılan araştırmaları incelediğimizde; Batı ile Doğu'nun birbirleri ile anlaşmazlık içindeki görüşlerinin, bazen benzer, bazen de farklı yorumlarla ifade edilmiş ayrılığını ve bütünlüğünü görebiliriz. Oryantalizm kavramı Batı tarafından Doğu'ya ait birçok farklı kültürlerin kendi kültürlerine aktarılması ile ifade edilmiş, din ise başka bir kültürel özellik olarak yine etkinliğini sürdürmüştür. İspanya'da Kortoba, Toledo, Granada, Sevilla kentleri birçok Doğu-Batı kültürlerinin araştırıldığı kültür merkezleri olmuştur. Günümüzde bu şehirlerde ve Doğu-Batı sentezinden etkilenen kültürlerde bunların izlerini görmekteyiz. Doğu kültürünün Batı'yı bilim alanında etkilemesi Tıp, Matematik, Astronomi alanında yapılan çalışmalar Batı'nın dikkatini çekmiştir. Bu konuda Said bir nevi Doğu'yu Avrupa gözü ile resmedilme olarak ifade etmektedir. Doğunun gizemli hayatı, yaşam tarzı (Malkoç, 2020: 5).

Oryantalizm: "Doğu'ya ait" anlamına gelen bir ifade veya benzetme; aşağılanan ve tekdüze görülen diğer tarafa ait olduğunu hayal ettiğimiz coğrafya ile tarihi temsil eden ve karşısına (yine aynı şekilde aşağılanan ve tekdüze görülen) kendi anlayışımızı inşa ettiğimiz kavramdır. Stasov'un ifade ettiği gibi, başlangıçta bildiğimiz ve son zamanlarda bize zorla hatırlatıldığı üzere kafalarda inşa edilmiş Doğu kavramını "gerçek" Doğu'dan ayırmak mümkün değil. Doğu, aslında sadece Batı'ya Doğu; bu anlayışı isimlendirmiş olmak halihazırda sınırlandırıcı bir etkiye sahiptir ve bilinçli veya bilinçsiz olarak da olsa bu anlayışın bir kuram gibi görünmesine sebep olmuştur. Bu sebepten ötürü "Doğu teması", ister istemez fikirler tarihinin bir parçası olmuş ve bu temanın eleştirisi, bu eleştiriye ideolojik bir şekilde yapmadan ve karşılığında yine ideolojik bir eleştiriye maruz kalmadan yapılamaz olmuştur (Taruskin, 1992: 254).

Oryantalizm (Doğubilim), doğu dünyasının kültürlerini, dillerini araştıran bir bilimdir. Bazı kaynaklarda doğubilime "şarkiyat" ilgili kişilere de "şarkiyatçı" denmiştir. Günümüzde bu bilime "Doğubilim" ve bu alanda çalışanlara da "doğubilimci" deniyor. 12. yüzyılda Haçlı Seferleri ile gözlemlerin, incelemelerin başlamasına karşın, Oryantalistler özellikle 18.yy. başlarından sonra ürünlerini ortaya koymuşlardır. Günümüzde "Oryantalizm" kavramı farklı biçimde yorumlanmakta ve algılanmakta şimdiye kadar yapılan araştırma ve çalışmalar yeniden değerlendirilmeye alınmakta ve birçoğunun yanlı ve "Avrupa merkezli" olarak yapıldığı görülmektedir. Zamanımızda Edward Said'in "Orientalizm (1978-1995)" adlı eseri büyük eleştiriler olsa da bu açılım konseptinde yeni görüşler ortaya koymuştur. Bu eser Doğubilimine eleştirilerin artmasını sağlamış

aynı zamanda yol gösterici bir işlev yüklenmiş önemli bir çalışmadır. Doğubilime daha yakından ve eleştirel bakma olanağı sağlamış daha çok filozofik açıdan görüşler ortaya koymuştur. Böylelikle Said, Oryantalizmin yeniden okunmasını sağlamış olması bakımından önemli bir isimdir (Okuyan, 2011: 117).

Oryantalizm üzerine yapılan araştırmaları incelediğinizde, dönemin bir nevi "Binbir Gece Masalları"nı içerir gibi yaşandığı gözlemleniyor. Batı'nın Doğu'ya bakış açısındaki değişim, Doğu'nun müziğinde, resminde, edebiyatında farklı sanat dallarında başka bir ahenkte ortaya çıkması ile kendini gösteriyor. Örneğin Avrupa'nın Osmanlı kültüründen etkilenmesi çok önemli bir etken çünkü II. Viyana kuşatmasından sonra Osmanlıların Avrupa için tehdit olmadığını düşünüp bıraktıkları yeni kültürün yansıtılmalarını kabulleniyorlar. Özellikle Edward Said'in Oryantalizm üzerine çalışmalarının çok etkili olduğu göz ardı edilemez. Said'in araştırmalarına baktığımızda;

Said'e göre (1998: 96-97) Doğu bir sahne, tüm Doğu ülkelerinin beraber olduğu, bu sahnede görevli figürler yer almakta. Doğu sahnelerinin derinliklerinde efsanevi kültür hazineleri yatmaktadır. Gözler kamaştırıcı bu muhteşem dünyada Sfenks, Kleopatra, Eden, Truva, Sodom ve Gomora, Astarte. Isis ve Osiris, Saba, Babil, Cin'ler, Ecinliler, Ninova, Rahip Yahya, Muhammed ve daha yüzlerce isim yer almaktadır. Dev, şeytan, kahraman, terorist, zevk-ü safa sahibi kimselerin sadece isimlerini sıralamak dahi bu sahne üzerinde bir oyun düzenlemeye benzer. Hayaller dünyası yaratan Avrupa, Doğu'nun her şeyiyle beslenmiştir. Orta Çağ'dan 18. yüzyıla kadar Doğu'nun oryantalist yapısını, hayallerini, fikirlerini; Arioste, Milton, Marlowe, le Tasse, Shakespeare, Cervantes, Chanson de Roland ve Romancerudu Cidin eserlerinde kullanmışlardır. (Köse ve Küçük, 2015: 115-116).

Said'e göre, "Şark" terimi, çeşitli halkların yaşadığı geniş bir coğrafi bölge için kullanılan bir sözcük olsa da aynı zamanda bu coğrafi bölgenin çeşitlilikten yoksun, basit bir bölge olduğunu belirtmek için de kullanılabilir (Said ve diğerleri, 2000: 64).

Rusya'da şarkiyatçılığın doğuşu ve gelişimi, İmparatorluğun genişlemesiyle beraber otokrasinin temsilcileri tarafından başlatılıp desteklenmesine borçluydu. 19. yüzyıl Çarlık Rusyası'nda şark çalışmaları, dış politika ile kaçınılmaz bir şekilde bağlantılı olmasının yanında, sınırları dâhiline giren topraklarda yaşayan Müslümanlara yönelik yönetim pratiğiyle gittikçe daha fazla iç içe geçecek uzmanlaşmış bir kurumsallaşmayı beraberinde getirdi. 1801'de Çar Pavel, her ne kadar sonuçsuz bir teşebbüs olarak kalsa da ordusuna Hindistan'a saldırı emrini verdiğinde, Rusya'nın kaderinin yalnızca Batı'da değil aynı zamanda Doğu'da da çizileceği kesinleşmişti. Modern oryantalizminin doğuşunda tarihî mihenk taşı olarak gösterilen Mısır'ın Fransız devrim orduları tarafından işgalinin hemen arifesinde, 1797'de Çar Pavel Hariciye

bünyesinde Asya meseleleriyle iştigal edecek bir masanın kurulması talimatını vermişti (Kalpana Sahni, 1997; akt. Kapıcı, 2019: 323).

Ancak ulusal Rus müziğinin oryantalizm ile tanımlanmasının bu kadar hızlı gerçekleşmesinin başka bir sebebi vardır. 20. yüzyılın başlarında, Rus müziği önce Paris halkının dikkatini çekmiştir. Çoğunlukla oryantal eserler takdim edilen Parisliler, bu müzikleri hemen “tipik olarak Rus” olarak gördüler. Anlaşılabilir bir durumdu bu çünkü onlar için Rusya da gizemli Doğu'nun, oryantal “ötekiliğin” bir parçasıydı (Maes 2002: 80-81; akt. Umetsu, 2013: 62).

Fransız ihtilâl savaşlarının yol açtığı küresel kaos döneminde, I. Aleksandr döneminde hayata geçirilecek bir “Oryantal Rönesans” döneminin kapılarını aralayacaktır. Avrupa fikir tarihinde romantizm dönemine takaddüm eden bu yıllarda Rusya’da yaşanan bu oryantal Rönesans dönemi, 1820’lerin başından başlayarak kurumsallaşan ve ‘kozmpolit’ bir hüviyet kazanan “orientoloji” disiplinine sahne oldu. Rusya’da şark çalışmalarını öncelikle Alman ve Fransız oryantalistler başlattı; devam eden süreçte de kritik roller üstlendiler (Schimmelpennick vander Oye, 2010: 60; akt. Kapıcı, 2019: 324).

Rus müziğinde oryantalizme karşı duyulan şüphe sadece zamanın “öngörüsüz” eleştirmenleri tarafından değil ünlü müzikbilimci yazar Gerald Abraham tarafından 1939 yılında çıkardığı "Rus Müziği Üzerine" adlı kitapta da belirtilmiştir. “[Borodin, Balakirev ve Rimsky Korsakov’un müziklerinde kullandıkları] antik oryantal melodiler çoğunlukla şans eseri duydukları ve hoşlarına giden melodiler... [Oryantal müziğin] dikkatlerini çekmesinin sebebi bu müziğin onlara bir şey hissettirmesi değil Rus olmamasıdır. Genel bağlamda, Rus müziğindeki oryantal elementler tamamen yabancı ve süs amaçlıdır (Abraham, 1939; akt. Sergay, 2014: 23).

Balakirev’in Calvocoressi ve Çaykovski ile yazışmalarında “Şark” terimini nasıl kullandığına bakıldığında da “Şark”ı, yabancı ve özgünlükten ve çeşitlilikten yoksun, homojen bir coğrafi bölge olarak gördüğü söylenebilir (Grankina, 2015: 70).

Ayrıca, Rus müzik oryantalizmini inceleyen araştırmacılar, bu oryantalizmin sağlam temelli etnografik betimsel bir bilgi bütününden ziyade Rusya'nın kültürel “Öteki”si olan Doğu ile ilgili bir klişeler ve fantezilerden oluşan bir kavram olduğu sonucuna varacaktır. Edward Said’in Batı kültürel oryantalizmini ele aldığı ünlü eseri "Oryantalizm" (1978)'de yazdığı (...) gibi, “Oryantalizm, Doğu’yu aştı” (Taruskin & Weiss, 1984: 393).

Yöntem

Araştırma, var olan bir durumun ortaya konulması amacını taşıdığından özellikle tarama modeli özelliği taşımaktadır. Konunun çözümlenmesi için tarihsel yöntem ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Çalışma, büyük oranda tarihsel yöntem ile ele alınmıştır. Tarihsel yöntem, geçmiş zaman içinde meydana gelmiş olaylar ile ilgili gerçeği

bulmak, bilgi üretmek için tenkidi bir gözle incelenmesi, analizi, sentezi ve rapor edilmesi süreci olarak tanımlanmaktadır. Verilerin toplanmasında, genellikle dokümanlar, kalıntı ve belgeler üzerinde çalışılmaktadır (Kaptan, 1998).

Oryantalizm akımı etkisinde eserlerin özelliklerinin incelenmesi amacıyla ise içerik analizi yönteminden faydalanılmıştır. İçerik analizi bir grup resim, yazı, şiir, test maddesi, tarihi eser ve bu gibi materyallerin belli bir özelliğe göre sınıflandırılması ve toplanan verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkilere ulaşmak amacıyla yapılır (Başol, 2008: 112; Yıldırım ve Şimşek, 2013: 259).

Rus Bestecilerinin Batıcılık Anlayışı ve Oryantalizm

Rus müzik yapısına ait birçok araştırmayı incelediğimizde; Rus müziğinde Glinka ve devamı olan Rus Beşleri'nin önemini görmekteyiz. Rus müzik yapısının yapı taşı olarak bilinen Glinka'nın peşine "Rus Beşleri" Balakirev'in önderliğinde kurulmuş. Rus Beşleri'nin ulusal halk müziğini ve ulusal temaları çağa uygun bir biçimde seslendirmişlerdir.

Garden'e göre; Glinka, Rus Beşleri için "bir Tanrı gibiydiler kıyas kabul etmez ve erişilmezdi" diyordu. Onlara göre Glinka, geleceğin bestecilerine (yani onlara) Rus müziğinin takip etmesi gereken yolu göstermişti. "Ruslan ve Lyudmila" ile "Kamarinskaya" adlı eserlerindeki 'oryantal' geçişler ve Rus halk müziği esintileri, sonrasında birçok benzer örneğin gelmesine sebep oldu (Garden, 1969: 154).

Rus müzik oryantalizmi, Mikhail Glinka'nın "Ruslan ve Lyudmila" eserindeki Rus "ulusal" müziğinde de açıkça görüldüğü gibi öncelikle bir tema ve buna uygun enstrümanların bir araya getirildiği bir sistem oluşturmuştur. Ardından Petersburg'da yer alan "Balakirev Çemberi", Mili Balakirev'in "İslamey: Solo Piyano için Oryantal Fantezisi" (1869) gibi eserlerinin yolundan giderek oryantalizmi, yeni "ulusal müzik" anlayışının önemli bir ayağı olarak belirlemişlerdir. Balakirev Çemberi'nin reklamcısı ve ideoloğu Vladimir Stasov, çok önemli bir araştırma olan "Rus Sanatının Yirmi Beş Yılı" (1882) adlı eserinde, müzikte oryantalizmin ön planda olmasının sebebi olarak Glinka-Dargomyzhsky-Balakirev hattının Rusya'nın ulusal müzik kimliğini oluşturma çabalarını göstermiştir. Ona göre bu besteciler, Rusya'nın Doğu'daki her şey için duyduğu genel merakı paylaşırlar: "Bu durum hiç şaşırtıcı değildir çünkü Doğu'daki birçok şey günlük Rus yaşamında yer bulmaya başlamış ve bu yaşama oldukça özel münhasır bir hava katmıştır. Bu havayı, (çoğu eleştirmenin genellikle yaptığı gibi) Rus bestecilerin sahip olduğu garip bir heves veya merak olarak görmek, şaşılacak derecede büyük öngörüsüzlüktür" (Sergay, 2014: 22).

Oryantalizmin bazı şekilleri Ruslar tarafından es geçilmiştir. Müezzinlerin okuduğu ezanın kullanıldığı Felicien David'in "Lé Desert" isimli eserinin benzeri Rus müziğinde bulunmamaktadır. Görüldüğü gibi Ruslar, İslam'dan etkilenmemişlerdir. (...) İncil oryantalizmi gibi bazı

oryantalizmler her ne kadar yaygın ve etkileyici olsa da Prens Igor'da kullanılan tarzda değildir. Doğulu asker sürüleri veya barbarların alicenaplığı gibi konuları ele alan oryantalist yaklaşım bu eserde kullanılan oryantalist tarz ile oldukça paraleldir (Taruskin, 1992: 255).

18. yüzyılın sonlarında başlayan derleme faaliyetleri, Rus Beşleri'nin ortaya çıkmasına önemli bir zemin hazırlar. Ancak bu konuda, 1860'lara kadar Glinka'nın temellerini attığı Ulusal Rus Ekolü'nün ve Rus Beşleri'nin kristalleşmesinde asıl kırılma noktası 1861'de Petersburg Konservatuvarı'nın açılmasıdır. Orlando Figes'e göre, 1861'de Anton Rubinstein tarafından kurulan konservatuvarda çok belirgin bir Alman etkisi vardır. Ancak Alman ilkelerinin Rus biçimlerini boğacağından korkan ve Glinka'nın "saf Rus" müziğine hayran olan milliyetçi genç besteciler, 1862'de konservatuvarın direkt rakibi olarak yerel yetenekleri geliştirmek üzere Parasız Müzik Okulu adında bir okul açarlar. Bu okul, Rus müzik tarzının öncülüğünü yapan Rus Beşleri'nin kalesi olur (Figes,2009) Nitekim bu okul ile birlikte Balakirev, Borodin, Rimski-Korsakov, Musorgski ve Cesar Cui 'den oluşan Rus Beşleri grubu da dünya müzik tarihindeki yerini alır (akt. Çevik, 2015: 254).

18. ve 19. yüzyıllar Avrupa'nın tarihsel dönüşümlerini yaşadığı, eurocentrisme duygusunun yükseldiği bir süreçtir. Voltaire'in tarih felsefesinde, bütün zamanların merkezi Fransa ve Avrupa'dır. Osmanlılar ve Rusya Avrupalılarca kendilerinden sayılmamaktadır. Daha Fransa Kralı IV. Henri döneminde "Duc de Sully Memoirs" ya da "Grand Dessein d'Henri IV" adlı eserinde Avrupa devletleri için birlik düzeni öngörürken Rusya'yı bunun dışında tutuyordu. Rusya, Avrupalının zihninde köylü ve Şarklı bir toplumdur. Oysa Rus besteciler için bu durum bir kompleks oluşturmuyordu. Onlar arasında Şark konusuna olan ilgi 18. yüzyılda yoğunlaşmıştı. V. A. Paşkeviç'in librettosu II. Katerina'ya ait olan "Fevey" isimli komik operasında egzotik şark masalı havası hâkimdi. Eserin kahramanlarının kıyafetleri Çariçenin isteğiyle Türk kumaşlarından hazırlandı. Operanın müziğinde Tatar modları ve Orta Asya'nın dansları yer alıyordu. Rus müziğinde şark etkili bir egzotizmin asıl gelişimi M. Glinka'nın eserleriyle ortaya çıktı. "Ruslan ve Lyudmila" fantastik ve egzotik dokular içermekteydi. Besteci Kafkas halklarının orijinal melodilerini başarılı biçimde kullanabilmişti (Turan, 2014: 22).

Rus müzik tarihinde, Anton Rubinstein ve Tchaikovsky genellikle Rus Beşleri'nin aksine Batıcı olarak görülürler. Hatta Balakirev, konservatuar gibi yerlerde alınan profesyonel eğitime karşıdır. Rubinstein ise ulusal müzik fikrini reddetmiştir. Ona göre, "ulusal müzik sadece halk şarkıları ve danslarında mevcuttu" (Maes, 2002: 80-81).

Tablo 1. "Rus Beşleri" ve "Rubinstein - Tchaikovsky"nin Görüşlerine İlişkin Tablo

<i>Kategori \ Tanımlama</i>	<i>Profesyonel eğitim</i>	<i>Ulusal müzik</i>	<i>Genel müzik zevki</i>
Rus Beşleri	Rahatsız edici	Olabilir	İlerici
Rubinstein ve diğerleri	Gerekli	Olamaz	Muhafazakâr

Rus Beşleri müzik konusunda gerçekten milliyetçiydiler. Ancak, bu milliyetçiliğin tek şekli değildir. Milliyetçilik ve egzotizm Rus Beşleri için muhtemelen aynı paranın iki yüzü gibiydiler çünkü "Fransız besteciler için oryantalizm, sadece kendileri olmayı belirtme şekliydi. Oryantalizm, Rus besteciler için ise yüzlerini nereye döndürdüklerine bağlı olarak, kendilerini belirtme şekli de olabilirdi" (Taruskin, 2010, akt. Umetsu, 2013: 66).

Rus Beşleri'nin Müzik Yapısı

Bu beş adam oldukça farklı karakterlere sahiptiler ancak müzikte ulusalcılık ve samimiyet fikirlerinin ortak olması onları bir araya getirdi. Rus müziğinde bir ifade aracı olarak ulusal bir karaktere sahip bir tarz geliştirmek ve bu tarzı korumak istediler. Rus Beşleri'nin fikirleri; saflık, meşruiyet ve samimiyet niteliklerini bünyesinde barındıran, kendini her türlü dış etkiden koruyacak ulusal bir sanat oluşturmak için hissettikleri tutkulu bir arzu olarak özetlenebilir (Montagu-Nathan, 1914: 39-40).

Rus müzik dünyası 1860'larda, müziğin ulusallaştırıldığı (Ruslaştırma) bir dönüm noktasına sahne oldu. Bestelerin ulusallaştırılması hareketi, Glinka'nın ortaya koyduğu örnekten sonra Rus Beşleri'nin gayretleri ile başladı. Rus Beşleri; liderleri olan Balakirev'in yanında Cui, Borodin, Musorgsky ve Rimsky-Korsakov'dan oluşuyordu. Balakirev ve ilerleyen süreçte (1871) St. Petersburg Konservatuarı'nda görev almaya başlayan Rimsky-Korsakov dışında hepsi başka meslekleri olan amatör müzisyenlerdi. Rus Beşleri, eserlerinde halk müziği materyallerini oldukça fazla kullanmışlardır. Bunun yanında, oryantal elementler içeren birçok eser bestelemişlerdir.

Balakirev'in "Tamara" adlı senfonik şiiri, Rus müzik oryantalizmine örnektir. Francis Maes'in de belirttiği gibi, "Batı'da oryantalizm Rus müziğinin en çok bilinen özelliklerinden biridir, hatta o kadardır ki Rus ulusal karakterinin bir parçası olarak görülür (Maes, 2002: 53; akt. Umetsu, 2013: 61). Balakirev "Tamara" adlı senfonik şiiri eserini F. Liszt'e - senfonik şiir türünün ilk yaratıcısına ithaf etmiştir. "Tamara" şiirselliği, parlak görünüşü, zengin orkestra-armoni rengi ile öne çıkmış, Doğu'ya bestelenmiş en iyi Rus müziği örneklerindedir (Niyemet,2019: 23).

"A. Borodin, Gürcü kökenli olduğu için Doğu motiflerini kullanmıştır "Orta Asya stepleri" ve "Çar İgor" operasındaki Poloveç sahnelerinde egzotik modlar ve ritmik efektler, dörtlü ve beşli ses bağlantıları, ostinat pedaller, artmış ikili aralıklı armonik majör ve minörler çok belirgindir. Operada kullanılan müzik Rus ve Şark halk müziğinin motifleri üzerine yazılmıştır ve Rusya, Şark sahneleri operada renkli bir biçimde tasvir edilmiştir. Şark

sahnelerinin tasviri operanın ikinci perdesinde yer almaktadır. Borodin, Orta Asya ve Kafkas müziğini operayı yazmadan önce derinden inceleyerek kendine özgü müziğini oluşturmuştur. Şark sahneleri ve özellikle kızlar korusu ve erkeklerin dansları armonik zenginliği ile de dikkat çekmektedir. Bir diğer besteci Cesar Cui, yenilik yanlısı olarak Şark karakterinin tasvirini sadece A.S. Puşkin'in librettosu esasında yazdığı "Kafkas Esiri" isimli operasında kullanmıştır. Eserde Oryantalizm akımını az yansıtırsa da üçüncü bölümde danslar ve ikinci bölümdeki kadınlar korusu, Çeçen şarkılarıdır (Sultanova, 2012: 194).

Konservatuvar eğitimi alan Çaykovski ile karşılaştırıldığında, Taruskin, Beşli'nin besteciliğe yönelik tutumuna dikkat çekiyor. "Dışarıdan gelen, profesyonel olmayan statüleri nedeniyle Balakirev Çemberi'nin (Rus Beşlisi) meşruiyetlerini etnik kökenlerine dayamaktan başka şansları yoktu. Konservatuvarın dışarıda bırakıldığı bir Rus özgünlüğü söylemi etrafında toplandılar (Taruskin, 2010: 786)

M. Balakirev'in günümüzde en çok bilinen eseri "İslamey: Bir Doğu Fantazisi" piyano repertuarı içerisinde uzunca bir müddet çalınması en zor eser olarak ifade edilmiştir. Eser Balakirev tarafından 1869'da, bir ay gibi kısa bir zamanda Kafkasya seyahati sonrasında bestelemiştir. "Kabarday ve Adıge" halklarının oyun havalarının temaları ele alınarak yazılmıştır. Eser Rubinstein, Liszt gibi piyanistler tarafından zorluklarına rağmen, konserlerde çalınmıştır. Virtüöz bir piyanist olan Balakirev de eseri çalmakta zaman zaman zorlandığını itiraf etmiştir (Sultanova, 2012: 194-195).

Beşlerin müzik dünyası tarafından tanınması ve anlaşılması zaman almıştır. Birçok çalışmaları Rusya dışında hala bilinmemektedir. Onlara göre, milliyetçilik ithal edilen romantizmden çok daha önemlidir. Zamanla sanatsal idealleri Batı Avrupa müziği ile bağlantı kurmuş olsa da temelleri Rus kültürünün karakter ve deyimlerine dayanmıştır. Metodları ve müziğin kültürel fonksiyonunun gerçekliği ile, yeni şeyler arayan Alman ve Fransız müzisyenlerine yol göstermişlerdir (Ertekin, 2007: 38-39).

Başta Rus Cuthbert Hadden, müzik ve müzisyenlerle alakalı yazdığı dedikodumsu kitabında bazı Rus bestecilerin 'oryantal şıkırtı ve tangırtılara' 'bel bağladığını' yazmıştı. Özellikle isim belirtmemiş olmasına rağmen bağlama bakıldığında Rimski-Korsakov ve arkadaşlarından bahsettiği açık bir şekilde görülüyor. Bu besteciler, onlara kalsa muhtemelen Rus klasiklerindeki oryantalizmin 'şıkırtı ve tangırtı' kavramlarından öte olduğunu ve 'bel bağlamak' deyiminin çok da doğru olmadığını söyleyecekti ve bence, genel olarak bakınca, Rimski-Korsakov ile Balakirev'in ve tabii ki Glinka'nın, Borodin'in, Mussorgski'nin eserlerinde kullandığı oryantalist unsurların önemli olduğu hakkında hemfikir olacaktı. Ancak bu Rus sanatçıların eserlerindeki oryantal öğeleri kısmi bir şekilde kullanmayı tercih ettikleri açıkça görülmesine rağmen, şöyle bir bakıldığında bu sanatçıların oryantal öğeleri kullanmasına gereğinden fazla önem verildiği

görülecektir. Rimski-Korsakov ile Balakirev'in ünlü "üçte iki Slav, üçte bir oryantal" müzik anlayışının garip bir şekilde çarpıtılmasının en büyük sebebi, bu bestecilerin zaten çok az sayıda yazdıkları bu tür yarı oryantal eserlerin bazılarının oldukça büyük bir ün kazanmasıdır. Ayrıca hatırlamamız gerekir ki "oryantal" kavramı, içinde Tatar, Kafkas, Ermeni, Fars, Kürt ve Arap öğeleri (Rus bestecilerinin dikkatini neredeyse hiç çekmeyen Hint ve Uzak Doğu öğelerinden bahsetmiyorum bile) gibi birçok öğeyi bulunduran, muğlak bir kavramdır. Bunların hepsini bir yere yığıp sonra bu yığına "oryantal" etiketi yapıştırmak, nispeten az etkisi olan münferit unsurları bir araya getirerek onlara gereksiz bir önem arz edilmesi anlamına geliyor. Diğer yandan bu bestecilerin tam olarak tutarlı olmadığı da kabul edilmelidir. Balakirev sadece Kafkas ve Ermeni temalarını kullanmaya özen gösterirken Rimski-Korsakov oryantal unsurlarını "Antar" adlı eserindeki özgün Arap melodileri ile sınırlamıştı. Ancak besteci, sonrasında "Mlada" adlı eserinin Kleopatra sahnesinde Fars ve Kafkas melodilerini kullanmaktan çekinmedi. Ancak yine de her ne kadar az kullanılmış olursa olsun, oryantal unsurlar Rus müziğinde ve Rus bestecilerin eserlerinde, Avrupa'daki diğer ülkelerin müziklerine kıyasla çok daha büyük bir yere sahipti. Bestecilerin, oryantal öğelerini en beklenmedik yerlerden aldığı aşikâr, hatta bazen bu besteciler kendi istekleriyle öğelerin kaynaklarına gittiler. Borodin ve Balakirev Kafkasları gezmiş, Rimski-Korsakov Antar adlı eserinin temasını, Borodin'in sahip olduğu Fransız sanatçı Salvador Daniel tarafından hazırlanmış bir Arap melodileri koleksiyonu ile Christianovich'in koleksiyonundan almıştır. Ancak eserlerinde kullandıkları özgün oryantal öğeler çoğunlukla bir yerde şans eseri duydukları ve hoşuna giden melodiler olmuştur (Abraham, 1933: 355).

Oryantalizm Üzerine Yazılan Balakirev'in Eseri Selim'in Şarkısının İncelenmesi

Calvocoressi'nin de 1862 yıllarındaki izlenimlerine göre Balakirev; Kafkasya'da tatil yaparken hem çevresinde gördüğü muhteşem manzaradan hem de orada duyduğu Şark müziğinden etkilenmiş, Kafkasya onun ilham kaynağı olmuştur. Bu hayran olunası bölgeyi sevmiş ve burayı birden fazla sefer ziyaret etmişti. Üç şaheseri; Gürcistan Şarkısı, Tamara ve İslamey, Balakirev'in, Kafkasya'nın karakteri ve atmosferi hakkındaki izlenimlerini yansıtıyordu (Calvocoressi, 1938: 677).

Balakirev'in oryantal konulu bir şarkının ilk örneklerinden biri olan "Selim'in Şarkısı" Balakirev'in Kafkasya gezisinden dört yıl önce 1858'de bestelendi. Lermontov'un şiiri Izmail-Bey'e dayanır (Issiyeva, 2013: 239). Rus / Sovyet müzikolog Vasina-Grossman, bu şarkıyı Kafkasya'nın özgürlüğün ülkesi "Dekabrist geleneği" (Aralıkçılar isyanı), bir ifadesi olarak yorumlanması geleneğini izlediğini ileri sürmektedir (Leurence, 2005: 12).

Şekil 1. *Selim'in Şarkısı* (Issiyeva, 2013: 261).

Selim'in şarkısını piyano giriş kısmından 1'den 8 ölçüye kadar, belirtilen muhtelif yerlerdeki artık 2'li aralığı göze çarpmaktadır. N. Dmitriadi'ye göre, majör-minör aliterasyonu veya "göreceli majör-minör dizisi hem oryantal hem de Rus müziğinin karakteristik bir unsurudur (Dimitriad, 1974: 119).

Eser ABA formundadır. Sakin bir ayın altında, genç bir savaşçı savaşa gitmek için hazırlanmaktadır. Sevgilisine sevgiye sadık olduğunu ve sadakatsiz olanlar için ise korkunç sonuçları olduğunu hatırlattır. Bu, Balakirev'in ünlü "oryantal" eserlerinden biridir- çoğunlukla metinden kaynaklanan egzotizm ve bestecinin birkaç "artık 2'li" aralıkları kullanması bu etkiyi vermektedir (Garden, 1967: 273).

Tablo 2. "*Selim'in Şarkısı*" Müzikal Özellikleri

Ton	G#m
Tempo	Allegretto
Aralık	C#4-D#5
Ses Aralığı	Orta
Ses türü	Ortadan-Pese

Pesnya Selima' ('Selim'in şarkısı'). Sözleri, Lermontov tarafından yazılmıştır. 'Mesyats pli'vyot i tikh i spokoyen, yunosha-voin na bitvu idyot' ('Ay yüzer, sakın ve huzurlu, ancak genç savaşçı savaşa devam eder'). Hızı Allegretto ve tonu D diyez minördür. Müzik, şarkı sözlerinin alternatifsiz bir şekilde gerektirdiği gibi oryantal tarzdadır. Armonize etme şekli, ilk bakışta oldukça farklı görünse de tamamen özgün olan ve doğal bir şekilde bir araya getirilen yenilikler içeriyor (Campbell, 1994: 62).

Garden'e göre; oryantalist öğelerin kısmi kullanımında her zaman gördüğümüz bir kısıtlama gösteren (Balakirev'in) Lermontov'un sözlerinden yararlandığı diğer iki şarkısı, "Selim Şarkısı" (No. 11) ve "Altın Balığın Şarkısı" (No.16)'nın, Balakirev'in oryantal eserlerinin olgunluğa ulaşmaya başladığının bir göstergesi olduğunu söylemek doğru olmayacaktır. Aksine, bu üç şarkı ile "Beşik Şarkısı" (No. 4) eserlerinin her biri, başlı başına birer şaheserdir. (...) Çaykovski bu şarkıları 43 küçük

başyapıt olarak değerlendirmiş, Madame von Meek'e 24 Ağustos / 5 Eylül 1881 tarihinde gönderdiği bir mektupta başta "Selim'in Şarkısı" ve "Altın Balığın Şarkısı" olmak üzere bu eserleri tutkulu bir şekilde sevdiğinden bahsetmiştir. Balakirev'in Lermontov'a ait olan ve müziğe döktüğü ilk şiir olan "Selim'in Şarkısı" ise bambaşka bir meseledir. Bu şarkı, tıpkı "Altın Balığın Şarkısı" gibi az şey kullanarak çok şey başaran bir şaheserdir. Balakirev'in eserlerinde oryantal bir etki oluşturmak için kullandığı tek yöntem, melodik olarak "si natürel" ve "sol çift diyez" in arasına yerleştirilmiş bir "artık ikili" aralığıdır. Sekiz ölçü olarak düzenlenmiş olan giriş kısmı "si majör" ve "sol diyez minör"ün karışımı şeklindedir (Garden, 1969: 42).

Selim'in şarkısı eserinin introsu belirgin bir şekilde, piyano ile başlamaktadır ve özellikle bu bölümde artık 2'li aralığı doğuya özgü motifi duyurmayı sağlamaktadır. Piyano introsundan sonra daha tonal, doğu melodilerinden uzak müzikal cümlelere geçiş yapılmaktadır. Eserin metni şair Lermontov'un İsmail Bey şiirindedir. Bilindiği gibi Lermontov yaşamı boyunca bir Kafkasya aşığı olmuştur. Sözlerin içeriği tamamıyla Kafkasya'yı içermektedir. Sözler, reçitatif bir özellikte konuşur gibi bir yapıya sahiptir. Esasında, şarkıda dramatize edilmiş bir haykırış vardır. Karakterin, cesur söylemi; melodik yapıdan ziyade konuşur gibi olması, yani reçitatif özelliği dikkat çekici bir özelliktir.

Garden'in "Selimin Şarkısı"ndaki melodinin armonisi hakkındaki düşünceleri; "Beşik Şarkısı"nda da olduğu gibi sadece eşlik değil, aynı zamanda inanılmaz bir güzellikte olan melodi ve neredeyse "naif" denebilecek araçlar kullanılır ustaca bir armonik etki bırakır, şeklindeydi. Şarkıcı, güçlü ve hüznü "allegretto con bravura" melodide, genç savaşçının ay ışığında, sevdiği kişi tarafından inançlı, cesur (amoroso, poco allargando) ve peygambere sadık olmaya teşvik edilerek nasıl savaşmaya başladığını anlatır. "Agitato" olan bir orta bölümde, piyano ile "otuz iki notalık olan orijinal melodiye dayanarak" verilen bas eşliğinde şarkıcı, aşkına ihanet ederse utançla yok olacağını söyler. Şarkı, baştaki müziğin kısaltılmış bir versiyonuna evrilerek onaltılık nota eşliğinde yavaşlar. (a) biçimindeki eşsiz armoniler, (b) biçiminde, şarkının ilk kısmında gerçekleşmeyen "si majör" geçişi, (c) biçiminde "sol diyez minör"e geri dönüş ve (d) biçimindeki akorun sadeliği, şarkıdaki ilgi çekici birkaç noktadan bazılarıdır (Garden, 1969: 316-317).

Sonuçta; araştırma için birçok kaynağı incelediğimizde, kültür mozaigi ile karşılaşmaktayız. Bestecilerin de bu anlamda bu mozaik içerisinde yer almaları eserlerine yansımaları kaçınılmaz olmuştur. Rusya dâhilinde, birçok etnik halkın bulunması müzikte ve birçok alanda çeşitliliğin, zenginliğin göstergesidir. Çünkü Türkler, Tatarlar, Çerkezler, Abhazlar gibi halklar iç içe yaşamaktadır. Bölgede çok fazla kültür iç içe yaşadığı için Rus kültürünün, dolayısıyla Rus bestecilerinin oryantalizmden etkilenmesi kaçınılmazdır. S. Rachamninov da oryantalizm etkisinde eserler

bestelemiştir. Balakirev'in İslamey eseri, Korsakov'un Şehrazat, Borodin'in Poloveç Dansları'nı oryantal motifler ve temaları muhtevasında barındırdığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Selim'in Şarkısı (M. Lermontov "İsmail Bey" şiirinden) Sözleri

Nihal (göklerde) yüzüyor sakın ve sessiz; genç asker (savaşçı) savaşa gidiyor. Tüfeğini dolduruyor igit (yiğit savaşçı, Kafkasya'da askere verilen isim) ve kız O'na diyor:

"Aşkım, cesurca kaderine teslim ol,

Doğuya (doğu yönünde) dua et,

Peygambere sadık ol, sevgiye sadık ol!

Sevgiye (aşka) ihanet eden, kanlı ihanetle,

Düşmana darbe indirmeden şerefsizce mahvolacak;

Yağmurlar onun yaralarını yıkamayacak ve hayvanlar onun kemiklerini gömmeyecek!"

Nihal yüzüyor (göklerde) sessiz ve sakın;

Genç savaşçı ise savaşa gidiyor, genç savaşçı ise savaşa gidiyor! (Çev. A. Rzaguliyeva)

Sonuç

Oryantalizmin günümüzde içerisinde bulunduğu durum, geçirdiği tarihsel süreçten bu yana yapısındaki biçimsel değişimlerle, özelliklerle kimliğini oluşturmuştur. Bir yandan Doğu'nun Batı'ya verdiği izlenimler, Batı'nın kendi kültüründe Doğu'yu yerleşirmesi, Doğu'nun Batı'nın evrensel özelliklerini benimseme şekli çok önemlidir. Neden Batı'nın evrenselliği diye ifade ediyoruz çünkü Batı kendi uygarlığını her zaman öne çıkartmıştır. Doğu'yu benimserken, Doğu'nun mistik havasından hoşlanırken aynı zamanda Doğu'nun Batı'yı örnek almasının gerekliliğini de savunmuştur. Bu konuda yazılan araştırmaları ele aldığınızda çok rahatlıkla bu izlenimleri görebilirsiniz. Bir yandan Doğu'ya, Doğu kültürüne yönelik ötekileştirme, önyargılar bir yandan da farklı bir hayranlık...Said'in oryantalizm üzerine kazandırdığı görüşlerin tersine görüşlerde söz konusudur. Doğu'nun kültürünün incelenmesi, Doğu'nun egzotik kültürlerine duyulan merak ve hayranlık sonucu ortaya çıkan görüşlerde vardır.

Şark müziğini anlatmak için Rus besteciler farklı akorları ele alarak armonik sistemini geliştirmişlerdir. Bu akorlar bilinen üçlü aralık yapısından farklı olarak dördü ve beşli aralık yapısına sahiptirler. Mussorgski'nin "Trepak" şarkısında kvintakorlar, Borodin'in "Çar İgor" operasının bazı örneklerinde bu armonik yapıyı görebilirsiniz. Bu demektir ki Rus bestecileri Doğu müziğini ele aldıklarında, armoni yapısını dördü ve beşli olarak ifade etmişlerdir. Türk besteci K. İlerici'nin 1970 yılında ortaya koyduğu "Türk Müziği Armonisi", Rus bestecilerinin bu konuda yanılmadıklarını göstermiştir (Sultanova, 2012: 196).

Rus müziğinin yapısı oryantalizm akımı ile Avrupa müziğinden farklı olmuştur. Bu yüzden Rus müziğinde sıra dışı gelişim yapısı görülmüştür. Armoni yapısı, ritm, melodi ve orkestra dili farklı bir zenginliktedir. Bilhassa Rimski – Korsakov eserlerinde sadece orijinal Şark melodilerini kullanmakla kalmayarak orijinal “Rus - Oryantalizm”ini yeni mod ve armoni anlayışı ile geliştirmiştir (Okuyan, 2011: 120).

Başlangıcı Aliabyev ve Dargomozhsky’e kadar uzanan Glinka ve daha sonra ulusal akımın temsilcileri olan Rus Beşleri (Korsakov, Cui, Borodin, Balakirev ve Mussorgsky) besteledikleri doğusal figür ve motiflerdeki eserleriyle bu akımın etkisinde ürünler verdiklerini göstermiştir. Rus bestecileri Şark müziğini ifade etmek için armonik sistemini farklı akorlarla zenginleştirmişlerdir. Bu akorların üçlü aralık kuruluşundan farkı dörtlü ve beşli aralığına sahip olmasıdır. Ulusal akımın kurucusu Balakirev ve kudretli deste olarak adlandırılan Rus beşleri ile olgunlaşan, Rus klasik müziği, bu coğrafyadaki tüm etnik grupların harmanlandığı, folklorik olarak da zengin olan bu toplumun müzikal olarak ifade biçiminin oluşmasında önemli rol oynamıştır (Malkoç, 2020: 15).

Balakirev bestelediği uvertürlerin temalarını aslında kendisi oluşturmadı ama tıpkı ondan önce Glinka’nın yaptığı gibi hoşuna giden halk şarkılarından ödünç aldı. Bu temaları, tamamen kendisine ait olan bir eser yaratmak için başlangıç noktası olarak kullanır, eserini tutkulu ve arzulu bir şekilde öyle bir bestelerdi ki ortaya çıkan eserin kaynağının ne olduğunun bir önemi kalmazdı. Bunun yanında Balakirev’in melodik yetenekten de yoksun olmadığı, yazmış olduğu büyüleyici şarkılardan görülebiliyor. Sanatçının Piyano Konçertosu ve Oryantal Fantezi (sonrasında eserin adını İslamey olarak değiştirecektir) eserleri de bu döneme dayanmaktadır (Osipovich,1975: 62).

KAYNAKÇA

- Abraham, G. (1933). Balakirev's symphonies. *Music & Letters*, 14 (4), 355.
- Abraham, G. (1939). *On Russian music*. Reprint Services Corp.
- Başol, G. (2008). Bilimsel araştırma süreci ve yöntem. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (ed: Orhan Kılıç ve Mustafa Cinoğlu), İstanbul: Lisans.
- Calvocoressi, M. D. (1938). Music in the foreign press. *The Musical Times*, Vol. 79, No. 1147 (Sep.),671-678.
- Campbell, S. (1994). *Russians on Russian music, 1830-1880*. Cambridge University Press.
- Çevik, M. (2015). *Doğu ile batı arasında zarif bir köprü: Türk ve Rus edebiyatları*. St. Petersburg Devlet Üniversitesi. Petersburg Yazarlar Birliği, KIBATEK [Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu].
- Dmitriadi, N. (1974). Stilevye osobennosti russkoi muzyki o Vostoke. *Voprosy teorii i estetiki muzyki*.
- Ertekin, S. (2007). *Türk operasının gelişim süreci*. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

- Figes, O. (2009). *Nataşa'nın dansı-Rusya'nın kültürel tarihi*. (Çev.: Figen Dereli), İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Garden, E. (1967). *Balakirev: A critical study of his life and music*. London: Faber and Faber.
- Garden, E. (1969). Classic and romantic in Russian music. *Music & Letters*, 50 (1).
- Grankina, A. O. (2015). Transcultural representation of Circassian music in Mily Balakirev's *Islamey: Oriental fantasy* (1869), University of Ottawa Master Thesis, Canada.
- Gündoğdu, A. O. (2016). *Osmanlı/Türk müzik kültüründe Avrupa müziğinin yaygınlaşması süreci ve Levanten müzikçiler*. Ankara: Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Issiyeva, A. (2013). Russian orientalism. *From Ethnography to Art Song in Nineteenth- Century Music*. Montreal: PhD Dissertation, McGill University.
- Kalpana, S. (1997). *Crucifying the orient. Russian orientalism and the colonization of Caucasus and Central Asia*. Bangkok and Oslo: White Orchid Press.
- Kapıcı, Ö. (2019). 19. yüzyıl Rus oryantalizminde şarklı bir müşteşrik: Konstantin M. Bazili'nin İstanbul izlenimleri. *VI. Uluslararası Osmanlı İstanbul'u Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, 323-373.
- Kaptan, N. (1998). *Bilimsel araştırma ve istatistik teknikleri*. Ankara: Tekişik Web Ofset Tesisleri.
- Köse, M. - Küçük, M. (2015). Oryantalizm ve "öteki" algısı. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), 107-127.
- Leurence R. R. (2005). *Selected nineteenth century Russian song texts* New York: Leyerle Publication.
- Maes, F. (2002). *A history of Russian music: From Kamarinskaya to Babi Yar*. Berkeley: University of California Press.
- Malkoç, T. (2020). Rus romanslarında oryantalizm etkisi. *Güzel Sanatlar Alanında Akademik çalışmalar*, Ankara: Gece Kitaplığı.
- Montagu-Nathan, M. (1914). *A history of Russian music - Being an account of the rise and progress of the Russian school of composers, With a survey of their lives and a description of their works*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Niyet, U. (2019). *Rus beşlisinin klasik müzik tarihine katkıları ve eserlerinin incelenmesi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Okuyan, S. (2011). Doğu kültürünün batıda yansımaları. *Sakarya Üniversitesi Fen Edebiyat Dergisi*, (2), 99-122.
- Osipovich Zetlin, M., (1975). *The five: The evolution of the Russian school of music*. Greenwood Pub Group.
- Schimmelpennick vander Oye, D. (2010). *Russian orientalism: Asia in the Russian mind from Peter the great to the emigration*. New Haven: Yale University Press.
- Sultanova, A. (2012). Rus bestecilerinin eserlerinde oryantalizm akımı. *İdil Dergisi*, 1 (5), 189-197.
- Taruskin, R. (1992). 'Entoiling the Falconet': Russian musical orientalism in context. *Cambridge Opera Journal*, 4(3), 81-84.

- Taruskin, R. (2010). *Music in the early twentieth century: The Oxford history of western music*. Oxford University Press.
- Taruskin, R. - Weiss, P. (1984). *Music in the western world*. Schirmer Books.
- Turan, N. S. (2014). Şark'ın oryantalleştirilmesinde müziğin araçsallığı. *Evrinsel Kültür*, 17-22.
- Umetsu, N. (2013) *Oriental elements in Russian music and the reception in Western Europe: Nationalism, orientalism, and Russianness. images of Asia in Eurasian countries*. Hokkaido University Slavic Eurasian Research Center.
- Said, E. (1998). *Oryantalizm*. (Çev. Nezhiz Uzel), İstanbul: İrfan.
- Said, E. W. - Bayoumi, M. - Rubin, A. (2000). *The Edward Said reader*. New York: Vintage Books.
- Sergay, T. (2014). Sergei Rachmaninov and Russian musical orientalism. *Close Encounters with Music*, Playbill (Great Barrington, MA: Close Encounters with Music, 2014), 22.
- Yıldırım, A. - Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9. b., Ankara: Seçkin.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

İzinler ve Etik Kurul Belgesi/Permissions and Ethics Committee Certificate: Makale konusu ve kapsamı etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / The subject and scope of the article do not require an ethics committee approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the author regarding the research, authorship or publication of this article.